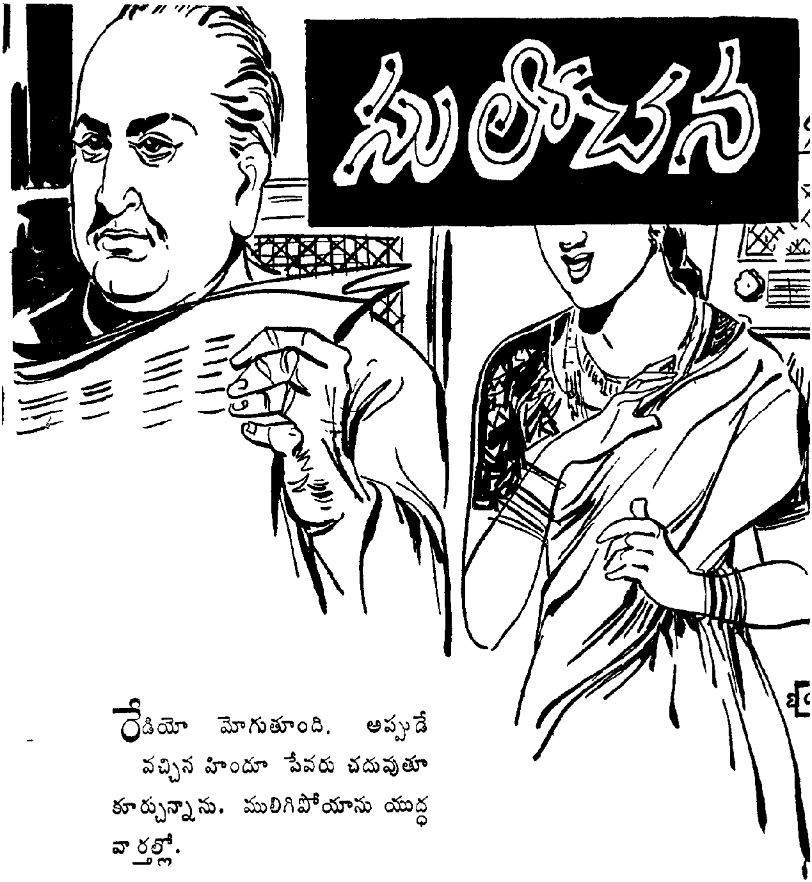

సులోచన

రేడియో మోగుతూంది. అప్పుడే వచ్చిన హిందూ పేపరు చదువుతూ కూర్చున్నాను. మునిగిపోయాను యుద్ధ వార్తల్లో.

"నాన్నా! పాట చాలా బాగుంది కదూ?''

''అవునమ్మా, చాలా బాగుంది,'' సమాధానం చెప్పాను యాదాలాపంగా.

"సాహిత్యం బాగుందా, సంగీతం బాగుందా నాన్నా?"

''రెండూ బాగానే వున్నాయమ్మా" అన్నాను మళ్ళీ పరధ్యానంగానే.

—''కలదీ గాలిని గారడియేమో అదియేకద ఆ ప్రేమ!''

అప్పుడే రేడియోలో వచ్చిన పాటను తన కోకిల స్వరంతో మెల్లిగా పలికింది సులోచన.

''నాన్నా, ప్రేమంటే యేమిటి నాన్నా?"

ఒక్కసారి స్మృతిలోకి వచ్చాను. అబ్బ! ఎంత పెద్ద ప్రశ్న వేసింది నా బిడ్డ! సులోచనకు ప్రేమంటే యేమిటో చెప్పగలశక్తి నాకుందా? ఏనాడో ముదిరిపోయి కుళ్ళిపోవడానికి సిద్ధంగా

యస్. వి. రంగారావు

వున్న యీ కట్టెకు ప్రేమ అంటే అసలు అర్థం తెలుసా ? తెలిసినా చెప్ప గల శక్తి వుందా ? అందులోను, తల్లి లేని నా బిడ్డ సులోచనకు ఎలా చెప్ప గలను ?

భగవంతుడా!— ఈరోజుకోసమా నీ విన్నాళ్ళు ఎదురుచూసింది ? పొరపా టున పుట్టింది సులోచన, నా కడుపున!— పేరు సులోచన— పాపం, అంధురాలు ! అదీ వొక దైవికమే కాబోలు. అందు కేనా నన్నుచూస్తే నీకింత హేళన !

నా తల తిరుగిపోతూంది. ప్రేమ అనే రెండక్షరాలకు సరయిన సమాధానం చెప్పగల మగధీరుడెవరయ్యా ఈ లోకంలో — ఎవరికివారే తామనుకున్న అర్థాన్ని వెలిబుచ్చుతూ, తమ చీకటి గదులలోని అనుభవాల పర్యవసానాన్ని లేక—నీచ లైంగిక జ్ఞానాన్ని పునరుద్ఘా టించుకొని, ఏవో కల్లిబొల్లి మాటలు చెబుతూ, ప్రజలను మోసం చెయ్యా డానికి సిద్ధపడే ఈ చవట ప్రేమికులా చెప్పగలరు, ప్రేమంటే యేమిటో !—

ఈ రోజువరకు—యే మహా ప్రేమి కునిగాని, రోమియో — జూలియట్, అనార్కలీ—సలీము, లైలా—మజ్నూలు అనుభవించారే కాని, అది ఏమిటో వారికీ తెలియదే !

"ప్రాణం" అంటే యేమిటో చెప్పగలశక్తి ఈ మానవునికి వుందా ? అలాగే 'ప్రేమ' అంటేకూడా అర్థం కాదు ఈ మానవజీవికి. ప్రాణం అం యేమిటో చెప్పగల భగవంతుడే ప్రే: అనే ముక్కకు గూడా సమాధాన చెప్పాలి.

"నాన్నా ! యేమిటి నాన్నా, సమ ధానం చెప్పవూ? ప్రేమ అంటే యేమి నాన్నా ?"

—అయ్యో !—మళ్ళీ వేదాంతంలో దిగిపోయాను. భగవంతుడే చెప్పవ సిన సమాధానాన్ని నేనా చెప్పగలను సమాధానం చెప్పకుండానే నడిచ బయటికి.

"నాన్నా — నాన్నా — నా....న్నా !'

నడుస్తున్నాను పిచ్చివాడిలాగా. వెం డిస్తున్నాయి నా బిడ్డ పలుకులు—"నాన్నా నాన్నా, నాన్నా ! ప్రేమంటే యేమిట నాన్నా ?"—

దేవుడా !—పరిగెడుతున్నాను. కాని యింకా వినిపిస్తూనే వున్నాయి ఆ బల్లెపు ములుకులు—

—ఎవరా పిలిచేది? నన్నేనా?—ఆగేను.

"ఎక్కడికయ్యా పరిగెడుతున్నావు ఇలా పిచ్చివాడిలా ?"—అడిగారు మా చక్రపాణి.

"ఆ—న—నమస్కారమండి ! —మీ— మీ—మీకు ప్రేమంటే ఏమిటో తెలుసా?"

"ఈ వయస్సులో నీ కెందుకయ్యా ప్రేమ గొడవ !"

"నాకు కాదులెండి. అయినాచెప్పండి ప్రేమంటే ఏమిటో !"—

"రంగా !—నీ కెప్పుడో చెప్పాను ఎక్కువగా ఆలోచించొద్దని."

"ఆలోచ నేమిటండీ ? దీనికి సమాధానం మీకు చేతనయితే చెప్పండి—లేక పోతే నా దారిని నన్ను పోనివ్వండి."

మౌనం—

మళ్లీ పరిగెడుతున్నాను.—

ఎంతోమంది స్నేహితులు నన్నాపడానికి ప్రయత్నించారు—పాపం ! దైవం వాళ్ళని దయజూచుగాక !—

"మామయ్యా ! మామయ్యా !—ఎందుకలా పరిగెడుతున్నారు ?"

ఆగాను — గొంతుక పరిచితమైన గొంతుకే !

"బాబూ ! నీకు ప్రేమంటే ఏమిటో తెలుసా ?"

—మౌనం.

పాపం!— అమాయకుడు. బి. ఏ. ప్యాసయి, ఈ జాతి వైషమ్యాల—నాగుపాములు బుసలు కొట్టే రోజులలో—ఉద్యోగం కూడా దొరక్క నానా యాతనలూ పడుతున్న మా రామానికి ఈ ప్రశ్నతో మతికూడా చలించింది.

"మామయ్యా ! ఇంటికి వెళదామా'" అన్నాడు.

ఇంటికా !—నా కింకా సమాధానం దొరకందే ? ఎలా వెళ్ళను ఇంటికి ?—

"పద మామయ్యా, వెళదాం !"

2

సులోచన పుట్టుకతోనే గ్రుడ్డి కాదు. అయిదవ ఏట వాళ్లమ్మకూ దానికీ. యిద్దరికీ ఒకేసారి మశూచికం వచ్చింది. వాళ్లమ్మకి ప్రాణమే పోయింది. సులోచన కండ్లు పోగొట్టుకుని యావజ్జీవ కారాగారం అనుభవిస్తూంది. ఆ రోజుల్లో కలెక్టరాఫీసులో గుమాస్తా చేస్తుండేవాణ్ణి. వచ్చే డబ్బులు తిండికే సరిపోయేవి కావు. ఇక మందులెక్కడ పొయ్యగలను?—చేతులారా పోగొట్టుకున్నాను నా భార్యను, బిడ్డను కూడా.

డబ్బు లేనివాళ్ళకు పెద్ద జబ్బులు ఎందుకు వస్తాయో తెలియదు. పెద్ద జబ్బులకు పెద్ద మందులు కావాలి. అవి డబ్బున్న పెద్ద వాళ్ళకు వచ్చి డబ్బులేని బీదవాళ్ళకు చిన్న చిన్న జబ్బులు వస్తే పరవాలేదు. ఆ భగవంతుడికి ఈమాత్రం కూడా తెలియదు.

అప్పటినుంచి సులోచనకు నేనే తల్లినై పోషిస్తూ వచ్చాను. ఆఫీసు నుంచి యింటికివచ్చి వంటచేసేవాణ్ణి. యిద్దరం కలిసి భోంచేసేటప్పుడు పాపం, బాధపడేది సులోచన. "నేనాడదాన్నయివుండీ నీకు కనీసం వంటయినా వండిపెట్టే యోగ్యత లేకపోయింది నాన్నా !" అంటూ వలవల యేడ్చేది. ఓదార్చి తినిపించేవాడ్ని. మనస్సులో మట్టుకు రైళ్లు పరుగెత్తేవి—పొరపాటున

నాకేమైనావచ్చి చచ్చిపోతే, నా బిడ్డగతి యేమవుతుందా అని. తలుచుకుంటేనే వణికి పోయేవాణ్ని. అబ్బే—యిప్పు డప్పుడే చావనులే అని నాలో నేనే ధైర్యం తెచ్చుకునేవాడ్ని.

కాని, నేను చచ్చేలోగా మా సులోచ నను ఒక జాలిగుండె గల మహానీయు డికి వప్పగించి మరీ చావాలి—అనుకుం టూనే రోజులు గడుస్తున్నాయి. కాని యెట్లా ?

"ప్రేమ అంటే యేమిటి నాన్నా ?"

ఈ ప్రశ్న జ్ఞాపకం వచ్చేటప్పటికి వళ్లు జలదరించింది. ఆ ప్రశ్న వేసే టప్పుడే సులోచన ముఖంలో ఏదో పారవశ్యం కనిపించింది. ఆహా, అందాన్ని చూడలేక పోయినా ఆనం దాన్ని అనుభవించే శక్తిమాత్రం వుండి పోతుంది కాబోలు ఈ గ్రుడ్డివాళ్ళకి !

—అంటే, సులోచన యుక్త వయస్సు రాలయిందన్న మాట. తను చూడలేని ప్రపంచాన్ని అనుభవించ టానికి ప్రయత్నిస్తుంది అమాయకంగా. ఎలా నచ్చజెప్పను, నా బిడ్డకు !--గ్రుడ్డి దాన్ని పెళ్ళిచేసుకోడానికి ఏ మహా త్యాగి కూడా ముందడుగు వెయ్యడన్న సంగతి ఆమెకి ఎలా తెలియ జెప్పడం ?

రామం, నేనూ యింటికి చేరు కున్నాం. లోపలినుంచి 'నాన్నా !' అని కేక వినిపించింది. భయం వేసింది. మళ్లీ ఆ ప్రశ్నే వేస్తే ఏమి సమాధానం చెప్పాలో అని వణికిపోయాను.

"ఏం నాన్నా, మాటల్లోనే వెళ్ళి పోయావు. ఇంత పొద్దెక్కేదాకా ఎక్క డున్నావు నాన్నా ! నువ్వింకా రాలేదని పొయ్యంటించి ఎసరు పెడదామని కిరస నాయిలు బుడ్డి తీశాను. పిడకకోసం వెతికాను, దొరకలేదు. పైగా అగ్గిపెట్టె ఎక్కడ పెట్టావో తెలియదు," అంటూ అన్నీ ఏకరువు పెడుతూంది.

నాకు స్పృహ తప్పినట్టయింది. పొరపాటున కిరసనాయిలుగాని వంటి మీద పడివుంటే ? అగ్గిపుల్ల గీసేటప్పుడు కోక నిప్పంటుకుంటే ? — జేబులో అగ్గి పెట్టె తడుముకుని, గండం తప్పినట్టుగా భావించి సంతోషించాను. కళ్ళ నీరు కారుస్తూ అలా నిలబడి పోయాను.

ఇంతవరకు నేను మాటాడక పోవటం చూచి ఏమనుకుందో యేమో, బిక్కమొగం వేసింది. "నాన్నా !" అంటూ దగ్గరకు రాబోయింది. నేనే దగ్గరకి వెళ్లి "లేదమ్మా, ఏదో ఆఫీసు పని జ్ఞాపకమొచ్చి, చటుక్కున లేచి వెళ్లిపోయాను. నువు కాస్సేపు అలా కూర్చో ఒక్క నిమిషంలో వంట చేసే స్తాను" అని ఒకపక్క కూర్చోబెట్టి వంటింట్లోకి వెళ్లాను.

నా వెనకాలే మా రామం కూడ రావడం అలికిడి విన్నట్టుంది. "అదెవరు నాన్నా !" అని అడిగింది.

"నేనే సులోచనా!" అన్నాడు రామం.

పాపం, సిగ్గుపడింది. తా నింతవరకు పరాయి మగవాడి యెదుట సిగ్గు విడిచి నాతో మాట్లాడానని కాబోలు!

"మామయ్య బజారులో కనబడి యింటికి రమ్మని పిలిచాడు" అని బొంకాడు రామం.

"ఎందుకు? నీకు విందు పెట్టడానికా?" అంది సులోచన నవ్వుకుంటూ.

రామం నావంక చూసి నవ్వుకుంటూ వంటింట్లోకి వచ్చాడు.

భోజనానంతరం—

సులోచనను విశ్రాంతి తీసుకోమని చెప్పి బయటకు బయలుదేరాం.

"రామం!—చూశావుగదూ సులోచన ప్రేమ ఎలా వుందో. నేను బతికుండగానే ఒక వుద్యోగంలో వున్న మంచి కుర్రవాణ్ణి చూసి పెళ్లి చేసేస్తే, తరవాత నేను చచ్చిపోయినా ఫరవాలేదు. అందుకని తెగ వెతుకుతున్నాను రామం! నువుకూడా కాస్త సహాయం చేద్దూ!"

"అలాగే మావయ్యా! తప్పకుండా చూస్తాను. కాని—గుడ్డిపిల్లని చేసుకోడానికి ఎవరు ఒప్పుకుంటారా అనేదే అనుమానంగా వుంది."

"అదేబాబూ, నేను భయపడేదిన్నూ. కాస్త ప్రయత్నిస్తే, ఏ త్యాగమూర్తి అన్నా దొరక్కపోడు. నువు తలుచుకుంటే ఏదన్నా చేయగలవు. కాస్త చూసిపెట్టు బాబూ!"

రామం సెలవు తీసుకొని వెళ్ళిపోయాడు.

3

సుబ్రమణ్యం కొత్తగా ఆఫీసులో చేరాడు. నా చేతికింద గుమాస్తాగానే పని చేస్తున్నాడు. మంచి కుర్రవాడే కాని సిగరెట్లు కాలుస్తాడు. ఛ—ఛ!—వద్దు.

రమణమూర్తి బాగానే వుంటాడు. బుద్ధిమంతుడే, బి. ఏ. కూడా ప్యాసయినాడు. కాని స్వార్థం ఎక్కువ కనిపిస్తుంది మనిషిలో. పైగా, గొప్పయింటివాడిననే అహంభావం కూడా వున్నట్టుంది. నేనుమాత్రం ఏం తక్కువవాడినా? తహశ్శీల్దారు వుద్యోగం చేస్తున్నాను!—అయినా అడిగిచూస్తే తప్పేముంది?— "ఏమంటావు, రామం!"

"అలాగే మామయ్యా. అడిగి చూడు!"

మధ్యాహ్నం 'రీసస్' లో ధైర్యం చేసి అడిగాను రమణమూర్తిని. నాకేసి చూసి ఓ చిరునవ్వు నవ్వి వూరుకున్నాడు. ఎంత అహం మనిషికి!—మళ్లీ నే నాఫీసులోకి తిరిగి వెళ్ళేసరికి అందరూ నాకేసిచూసి నవ్వుకుంటున్నారు. కొంతసేపాగి, అందరూ ఒక్కసారిగా గొల్లుమని నవ్వారు!—చిత్రవధ అనుభవించాను. ఇంతకంటె ఆత్మహత్య మేలు!—

మర్నాడు ఆఫీసుకి వెళ్లేసరికి నా బల్లమీద ఒక కాగితం పెట్టివుంది.

"గ్రుడ్డిదానికి గ్రుడ్డివాడిని వెతకడం మంచిది. కళ్లున్న గ్రుడ్డివాడెవడూ దొరకడు."—

సెలవు పెట్టాను ఉద్యోగానికి ఒకనెల.

4

నాకు జరిగిన పరాభవం తలుచుకుని ఏడ్చేవాణ్ణి. సులోచన "ఏం నాన్నా, ఆఫీసుకు వెళ్ళడం లే"దని అడిగింది. వంట్లో బాగోలేక సెలవు పెట్టానని బొంకాను. కాని నా బాధ ఎవరితో చెప్పుకోను ?—

వినేవాళ్లు లేక ఎక్కువయింది కడుపులో మంట. మా రామంకూడా ఒక నెల రోజుల్నించి కనుపించడంలేదు. ఒకవేళ అతనిక్కూడ యీ సంగతి తెలిసి నన్నసహ్యించుకున్నాడేమో! మతి పోయి, పిచ్చివాడ్నయిపోయాను.

ఒకరోజున అరుగుమీద కూర్చున్నాను. ఎక్కడినుంచి వచ్చాడో, మా రామం హుషారుగా వచ్చాడు.

"మామయ్యా, నాకు ఉద్యోగం దొరికింది మామయ్యా!"

"చాలా సంతోషం. ఎక్కడబాబూ?"

"బెజవాడలో మామయ్యా. రెవిన్యూ డిపార్టుమెంటులోనే దొరికింది."

"అంటే—బెజవాడ వెళ్ళిపోతావన్న మాట. అసలు—నెలరోజులనుంచి నువు కనబడక పోయేసరికి, నువుకూడా నాకు దూరమయి పోయావనుకున్నాను. కాని వచ్చినట్టే వచ్చి, మళ్లీ వెళ్లి పోతానంటున్నావు. అలాగే కానియ్యి. నా కోసం నీ వుద్యోగం మాత్రం మానుకోగలవా?"

మౌనం.—

"చూడు. రామం!—పోనీ, అప్పుడప్పుడన్నా ఒకసారి వస్తూండు. అట్టే దూరం లేదుగా? నిన్ను చూస్తే మా చెల్లమ్మను చూసినట్టుంటుంది."

మౌనం.—

"రామం! నేనెతకాలం బ్రతికుంటానో తెలియదు. ఒకవేళ ఏదయినా జరిగితే, కాస్త సులోచనను మాత్రం కనిపెట్టుండు నాయనా! అదే నే కోరేది."

"మావయ్యా!— నాకు వుద్యోగం వచ్చిన సంగతి చెబితే సంతోషిస్తావనుకున్నాను. ఏమిటి మామయ్యా యిలా బాధ పడుతున్నావు?"

"నాన్నా, నాన్నా!" అని పిలిచింది సులోచన. లోపలికి వెళ్లాను.

"బావకు కాఫీ తెచ్చాను నాన్నా!"

"ఆఁ!—కాఫీయా!—ఎవరు కాచారూ?

"నేనే నాన్నా!"

"ఒరే రామం! రామం!-చూశావ్రా నీకోసం కాఫీ కాచిందిరా మా సులోచన రామం!—"

రామం వెళ్ళిపోయాడు, మా రామం!

అరె!— తన కళ్ళజోడు కూడా వదిలి వెళ్ళిపోయాడే? "రామం— రామం!—"

"మామయ్యా, లోపలున్నాను!"

"ఇదుగో కళ్ళజోడు-అక్కడ వదిలేశావురా!"

"అవి నాకెందుకు మామయ్యా నా సులోచనాలు యివిగో!—" అంటూ, నా బిడ్డను దగ్గరకు చేరదీసుకున్నాడు!"

★